

Bagrowska-Urbańczyk E., Urbańczyk Z. 1983 *Structure and Dynamics of a Winter Colony of Bats*. Acta Theriol. 26, 28: 183—196.

Nikodem Z. 1982 *Materiały do fauny nietoperzy (Chiroptera) Lubelszczyzny*. Przegl. zool. 26, 2: 197—205.

Urbańczyk Z. 1981 *Unikalny rezerwat nietoperzy — Nietoperek*. W: *Zasoby przyrody województwa gorzowskiego*, s. 63—68. Ośrod. Bad. i Konsult. TWWP. Gorzów Wlkp. 1981.

Wołoszyn W. 1968 *Badania nietoperzy Dolnego Śląska*. Przegl. zool. 12, 2: 208—220.

OCHRONA ROŚLIN

Stanowisko kosaćca syberyjskiego *Iris sibirica* w Polsce środkowej

Kosaciec syberyjski, najpospolitszy spośród 3 chronionych gatunków kosaćców, występuje na niżu w rozproszonych stanowiskach. J. Mowszowicz (1978) podaje 8 stanowisk w Polsce środkowej — obejmującej woj. miejskie łódzkie, piotrkowskie, sieradzkie i skierniewickie.

W trakcie prac terenowych w lecie 1982 roku natrafiono na nowe stanowisko kosaćca syberyjskiego w uroczysku Wielenin, w gminie Uniejów woj. konińskiego (ryc. 1). Uroczysko to wchodzi w skład Leśnictwa Uniejów, Nadleśnictwa Turek i położone jest około 4 km na północ od Uniejowa, przy drodze prowadzącej do Dąbia.

Najcenniejszy z florystycznego punktu widzenia jest oddział 268 tego uroczyska. Tutaj, w centralnej części oddziału (ryc. 2), znajduje się stanowisko kosaćca, na stosunkowo niewielkiej powierzchni ok. 50 m². Przeprowadzone w końcu sierpnia obserwacje pozwoliły ocenić liczbę kęp kosaćca na ok. 20, wśród których było 10 okazów owocujących (w sumie 15 pędów owocostanowych).

Fitocenoza, w której znaleziono kosaćce, jest silnie zaburzona. Stanowi ona bowiem okrajek lasu i graniczy bezpośrednio z terenami odkrywkowej kopalni żłw. Warstwę drzew tworzy dąb szypułkowy *Quercus robur* i częściowo świerk pospolity *Picea excelsa*. Spośród krzewów licznie występuje kruszyna pospolita *Fragula alnus* (w skupinie krzewów kruszyny rośnie część kosaćców) oraz sporadycznie jałowiec pospolity *Juniperus communis* i brzoza brodawkowata *Betula verrucosa*. W warstwie runa na plan pierwszy wybijają się trawy: trzęślica modra *Molinia coerulea*, śmiełek darniowy *Deschampsia caespitosa* i trzcinnik

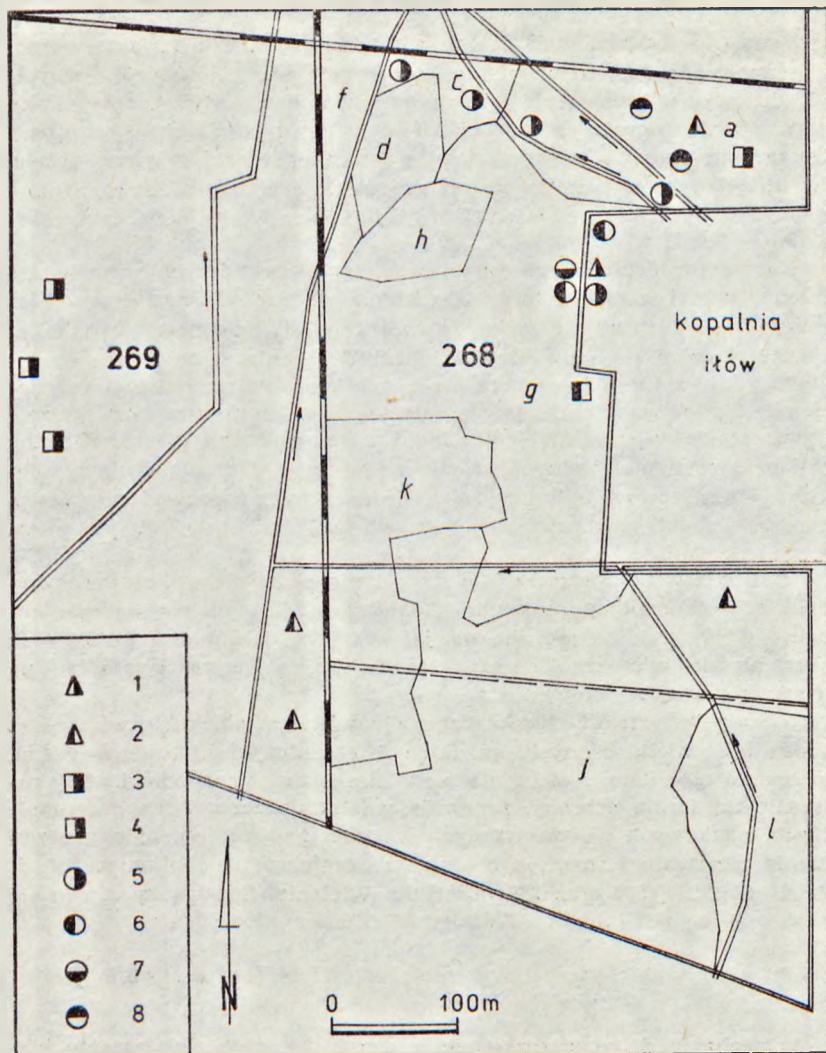

Ryc. 1. Nowe stanowisko *Iris sibirica* w województwie konińskim, 1 — granica woj. konińskiego; 2 — lokalizacja stanowiska *Iris sibirica*; 3 — lasy; — The new locality of the sword flag *Iris sibirica* in the province of Konin. 1 — boundary of the province; 2 — situation of the sword flag locality; 3 — woods

piaskowy *Calamagrostis epigeios*. Poza nimi występują też: sierpek barwierski *Serratula tinctoria*, bukwnica zwyczajna *Betonica officinalis*, przetacznik długolistny *Veronica longifolia*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*, wiązówka błotna *Filipendula ulmaria*, pięciornik kurze ziele *Potentilla erecta*, sit rozpierzchły *Juncus effusus* itd. W bezpośrednim sąsiedztwie kosańców odnotowano też kilka interesujących i dość rzadkich na tym terenie gatunków: dzwonek szczeciński *Campanula cervicaria*, wiązówka bulwkowa *Filipendula hexapetala*, mieczyk dachówkowy *Gladiolus imbricatus* oraz wilczomlec błyszczący *Euphorbia lucida* — gatunek nie notowany dotąd w Polsce środkowej. Większe skupienia tego gatunku występują również w północnej części oddziału — wzdłuż rowów melioracyjnych i przy linii oddziałowej (ryc. 2).

Poza wymienionymi gatunkami w oddziale 268 stwierdzono występowanie: kruszczyka szerokolistnego *Epipactis latifolia*, gorysza siniego *Peucedanum cervaria*, biedrzeńca wielkiego *Pimpinella maior*, turzycy pagórkowatej *Carex montana*, fiołka przedziwnego *Viola mirabilis*, pierwiosnki lekarskiej *Primula officinalis*, jarzmianki większej *Astrantia maior*, rutewki wąskolistnej *Thalictrum lucidum* oraz goździka pysznego *Dianthus superbus*, występującego szczególnie licznie w oddziale 269, w placie dość dobrze zachowanej dąbrowy świetlistej, gdzie tworzy prawdziwe „łany”, o niezwykłych walorach estetycznych. W oddziale 269 stwierdzono również obecność podkolana białego *Platanthera bifolia*.

W wyniku wstępnej inwentaryzacji florystycznej w uroczysku Wienin stwierdzono ponad 200 gatunków roślin naczyniowych. Flora.

Ryc. 2. Mapa rozmieszczenia niektórych gatunków w oddziałach 268 i 269 uroczyska Wielenin; 1 — *Campanula cervicaria*; 2 — *Carex montana*; 3 — *Dianthus superbus*; 4 — *Epipactis latifolia* *; 5 — *Euphorbia lucida*; 6 — *Gladiolus imbricatus*; 7 — *Iris sibirica*; 8 — *Primula officinalis*; — Map of distribution of some plant species in the compartments nos. 268 and 269 in the Wielenin primeval forest district. 1—8 — Latin names of plants

* Znak oznaczony cyfrą 4 powinien mieć lewą połowę kwadratu czarną, odwrotnie niż znak oznaczony cyfrą 3.

§ — Chrońmy przyrodę ojczystą

zwłaszcza w oddziale 268 i 269, sprawia wrażenie niezwykle bujnej i dynamicznej. Jest to wynikiem korzystnych warunków siedliskowych. W oddziale 268 przeważają gleby płowe właściwe, wytworzone z piasku gliniastego, w części północnej oddziału występują też pararędziny. Obszar ten stanowi prawdopodobnie siedlisko świeżej i żyznej postaci świetlistej dąbrowy, częściowo też grądu. Dość dobrze zachowane płyty dąbrowy występują zwłaszcza w południowo-wschodniej części oddziału.

Na tle przedstawionych wyżej wartości florystycznych omawianego terenu, wielki niepokój budzi zagrożenie ze strony powstałej w 1973 roku i poszerzającej się, odkrywkowej kopalni ilów, należącej do Zakładów Ceramiki Budowlanej „Wielenin”. Obecnie zajmuje ona obszar około 5 ha, z których wycięto las i usunięto powierzchniową warstwę ziemi. Wydobywanie kolejnych warstw ilów powoduje powstawanie powiększającego się zagłębienia. Jedną z konsekwencji tego jest istotna zmiana stosunków wodnych w pobliżu wykopu. Osuszeniu uległy niektóre stare rowy melioracyjne, a jednocześnie poprowadzono nowy, bardzo głęboki rów, którym odprowadzana jest, przy użyciu pomp, woda z kopalni.

Bardzo istotne, bezpośrednie zagrożenie stanowiska kosańca syberyjskiego stanowiłoby poszerzenie, choćby o kilka metrów, granic kopalni, gdyż znajduje się ono na jej skraju i, jak można sądzić, jest pozostałością większego niegdyś stanowiska, które rozciągało się na obszarze dzisiejszej odkrywki.

Niezwykła wartość florystyczna omawianego obiektu, związana z obecnością wielu cennych, rzadkich i chronionych gatunków roślin, uzasadnia potrzebę roztoczenia nad nim szczególnej opieki. Najsukuczniejszą formą ochrony, zapewniającą trwałe zachowanie przyrodniczych, naukowych i dydaktycznych wartości tego terenu, byłoby utworzenie rezerwatu leśnego, o charakterze częściowym, obejmującego oddziały 266, 267, 268 oraz 269 uroczyska Wielenin. Sprawą tą winien się zająć w trybie pilnym Wojewódzki Konserwator Przyrody w Koninie.

Dla zachowania przedstawionych wartości niezbędne wydaje się już dziś:

- zaniechanie dalszego rozszerzania wyrobiska ilów, zwłaszcza w kierunku zachodnim;
- wprowadzenie zakazu wykonywania jakichkolwiek prac ziemnych przy zachodniej granicy kopalni;
- wybudowanie ogrodzenia (siatka metalowa) wzdłuż granicy kopalni i lasu; uniemożliwi to wydeptywanie „dzikich” ścieżek (jedna z nich biegnie przez środek stanowiska kosańca);
- ustanowienie stałej opieki ze strony administracji leśnej, zapew-

niającej przynajmniej możliwość utrzymania przedstawionych stanowisk w stanie nie zmienionym;
— przeprowadzenie szczegółowych badań, dla opracowania całościowego programu ochrony omawianego obiektu.

Hieronim Andrzejewski

PIŚMIENNICTWO

Mowszowicz J. 1978 *Conspectus florae Poloniae Medianae (plantae vasculares)*. Łódź, UŁ, ss. 395.

OCHRONA ZWIERZĄT

Występowanie kruka *Corvus corax* w Puszczy Białej

Wiosną i wczesnym latem 1984 roku poszukiwałem miejsc występowania kruka w Puszczy Białej. Obserwacjami objąłem teren dwu gmin leżących na lewym brzegu Narwi: Obryte i Rzaśnik. Obszary te znajdują się pomiędzy miastami Pułtusk i Wyszaków. Są to tereny równinne (w okolicach Obrytego) lub pokryte morenowymi wzgórzami o wysokości 3—4 m. Większość wzgórz porastają bory sosnowe, mające charakter suchych borów chrobotkowych. Drzewostany te należą do różnych klas wieku, od kilkunastoletniej drągowiny do występującego niekiedy starodrzewu 80-cioletnich i starszych sosen. Bliżej koryta Narwi teren staje się podmokły. Występują tam olsy lub rozległe łąki i pastwiska powstałe dzięki systemowi rowów melioracyjnych. Sieć dróg na opisywanym terenie jest dość rozbudowana, ale najczęściej są to drogi polne, wyboiste i o piaszczystej nawierzchni. Jedynie szosa prowadząca z Pułtuska przez Obryte do Wyszakowa ma asfaltową nawierzchnię i nadaje się do masowej komunikacji samochodowej. Obie gminy mają charakter typowo rolniczy, nie ma na ich obszarze większych zakładów przemysłowych.

Dane o występowaniu kruka w Puszczy Białej zbierałem przez wywiady z miejscowymi ludźmi, drogą korespondencji ze wszystkimi szkołami podstawowymi z obydwu gmin oraz przez własne obserwacje terenowe. Wszystkie informacje o gniazdowaniu kruka sprawdziłem osobiście.

Gniazda kruka spotkałem w trzech miejscach (ryc. 1, mapa górna):
I gniazdo, położone w miejscowości Wielgolas, około 2,5 km na po-